

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NILSE WAHLA
přednesené dne 25. července 2018¹

Věc C-150/17 P

**Evropská unie, zastoupená Soudním dvorem Evropské unie
proti**

Kendrion NV

„Kasační opravný prostředek – Přípustnost – Mimosmluvní odpovědnost – Přiměřená délka řízení – Soudní dvůr Evropské unie – Přiměřená lhůta soudního rozhodování – Majetková újma – Náklady na bankovní záruku – Úroky – Příčinná souvislost – Nemajetková újma – Právnícké osoby“

1. Jaké existují druhy škod, které musí Evropská unie nahradit jednotlivcům podle článku 340 SFEU, jejichž právo na vydání rozhodnutí v přiměřené lhůtě bylo porušeno Soudním dvorem Evropské unie? Konkrétně, za jakých podmínek by měla být přiznána náhrada škody údajně způsobená nadměrnými průtahy?

2. Toto jsou v zásadě klíčové otázky vznesené v kasačních opravných prostředcích podaných Evropskou unií, zastoupenou Soudním dvorem Evropské unie², a společností Kendrion NV proti rozsudku Tribunálu ze dne 1. února 2017, Kendrion v. Evropská unie, T-479/14 (dále jen „napadený rozsudek“)³, ve kterém posledně uvedený přiznal společnosti Kendrion určité částky z titulu náhrady majetkové a nemajetkové újmy vzniklé této společnosti z důvodu nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 16. listopadu 2011, Kendrion v. Komise, T-54/06⁴.

3. Velmi podobné otázky byly vzneseny také ve čtyřech dalších kasačních opravných prostředcích – ve dvou podaných Evropskou unií a ve dvou podaných dalšími společnostmi – proti dvěma rozsudkům Tribunálu, v nichž tento soud přiznal náhradu škody za majetkovou a nemajetkovou újmu vzniklou těmto společnostem z důvodu nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování. Své stanovisko dnes přednesu i v těchto řízeních⁵. Toto stanovisko je tedy třeba číst ve spojení se zmíněnými dalšími stanovisky.

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – Pro zjednodušení dále jen „Evropská unie“.

3 – EU:T:2017:48.

4 – Nezveřejněný rozsudek, EU:T:2011:667.

5 – Rozsudek Soudního dvora ve spojených věcech Evropská unie v. Gascogne Sack Deutschland a Gascogne a Gascogne Sack Deutschland a Gascogne v. Evropská unie, C-138/17 P a C-146/17 P, jakož i spojené věci Evropská unie v. ASPLA a Armando Álvarez a ASPLA a Armando Álvarez v. Evropská unie, C-174/17 P a C-222/17 P.

I. Skutkový stav

4. Návrhem došlým dne 22. února 2006 podala společnost Kendrion podle (nyní) článku 263 SFEU žalobu proti rozhodnutí Komise C(2005) 4634 ze dne 30. listopadu 2005 v řízení podle článku [101 SFEU] (věc COMP/F/38.354 – Průmyslové pytle) (dále jen „rozhodnutí C(2005) 4634“)⁶.

5. Rozsudkem ze dne 16. listopadu 2011 Tribunál tuto žalobu zamítl⁷. Proti tomuto rozsudku Tribunálu podala společnost Kendrion kasační opravný prostředek. Soudní dvůr tento opravný prostředek zamítl rozsudkem ze dne 26. listopadu 2013⁸. Ve svém rozsudku však Soudní dvůr konstatoval, že „délka řízení u Tribunálu, která činila přibližně 5 let a 9 měsíců, [nemohla] být odůvodněna žádnou okolností“ dané věci⁹.

II. Řízení před Tribunálem a napadený rozsudek

6. Návrhem došlým dne 26. června 2014 podala společnost Kendrion podle článku 268 SFEU žalobu proti Evropské unii na náhradu škody, která jí údajně měla vzniknout z důvodu délky řízení před Tribunálem v rámci věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 16. listopadu 2011, věc T-54/06. Společnost Kendrion v podstatě navrhovala, aby Tribunál uložil Unii povinnost zaplatit z titulu majetkové újmy částku ve výši 2 308 463,98 eura a z titulu nemajetkové újmy částku ve výši 11 050 000 eur (nebo podpůrně částku ve výši 1 700 000 eur). Navrhovala také, aby každá částka byla ode dne 26. listopadu 2013 navýšena o úroky z prodlení v sazbě, kterou bude Soudní dvůr považovat za přiměřenou.

7. V napadeném rozsudku Tribunál rozhodl takto: i) Evropské unii uložil, aby společnosti Kendrion nahradila škodu ve výši 588 769,18 eura z titulu majetkové újmy vzniklé této společnosti z důvodu nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 16. listopadu 2011, Kendrion v. Komise, věc T 54/06, ii) Evropské unii uložil, aby společnosti Kendrion nahradila újmu ve výši 6 000 eur z titulu nemajetkové újmy vzniklé této společnosti z důvodu nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci T-54/06, a iii) že každá přiznaná náhrada újmy se zvýší o úroky z prodlení ode dne vyhlášení uvedeného rozsudku do úplného zaplacení, o sazbě stanovené Evropskou centrální bankou (ECB) pro její hlavní finanční operace, zvýšené o tři a půl procentních bodů. Ve zbývajících částech Tribunál žalobu zamítl.

8. Pokud jde o náklady řízení, Tribunál rozhodl takto: i) Evropská unie ponese vlastní náklady řízení a nahradí náklady řízení, které byly vynaloženy společností Kendrion a souvisejí s námitkou nepřipustnosti, ohledně které bylo vydáno usnesení ze dne 6. ledna 2015, Kendrion v. Evropská unie (T-479/14), ii) Společnost Kendrion a Evropská unie ponese vlastní náklady řízení související se žalobou, která vedla k vydání tohoto rozsudku, a iii) Evropská komise ponese vlastní náklady řízení.

III. Řízení před Soudním dvorem a návrhová žádání účastníků řízení

9. V kasačním opravném prostředku podaném dne 24. března 2017 Evropská unie navrhuje, aby Soudní dvůr:

- zrušil bod 1 výroku napadeného rozsudku,

6 – Věci uvedené výše v poznámce pod čarou 5 se rovněž týkají řízení zahájených jinými podniky, které byly adresáty rozhodnutí C(2005) 4634.

7 – Rozsudek ze dne 16. listopadu 2011, Kendrion v. Komise, T-54/06, nezveřejněný, EU:T:2011:667.

8 – Rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise, C-50/12 P, EU:C:2013:771.

9 – Tamtéž, bod 102.

- zamítl jako neopodstatněný návrh společnosti Kendrion v prvním stupni, jímž se tato společnost domáhala náhrady majetkové újmy, která jí údajně vznikla, nebo, podpůrně, snížil tuto náhradu majetkové újmy na maximální částku 175 709,87 eura,
- uložil společnosti Kendrion náhradu nákladů řízení.

10. Ve vztahu k hlavnímu kasačnímu opravnému prostředku společnost Kendrion navrhuje, aby Soudní dvůr:

- prohlásil kasační opravný prostředek za nepřipustný,
- podpůrně zamítl kasační opravný prostředek jako neopodstatněný,
- uložil Unii náhradu nákladů řízení.

11. Dne 31. května 2017 společnost Kendrion podala vedlejší kasační opravný prostředek podle článku 176 jednacího řádu Soudního dvora, ve kterém navrhuje, aby Soudní dvůr:

- zrušil body 1 až 6 výroku napadeného rozsudku,
- uložil Unii zaplatit náhradu majetkové újmy ve výši 2 308 463,98 eura, nebo podpůrně ve výši, kterou Soudní dvůr považuje za vhodnou, a zaplatit náhradu za nemajetkovou újmu ve výši 1 700 000 eur nebo, podpůrně, ve výši, kterou Soudní dvůr považuje za vhodnou,
- rozhodl, že se tyto částky zvýší o úroky ve výši, kterou Soudní dvůr považuje za vhodnou,
- podpůrně vrátil věc Tribunálu,
- uložil Unii náhradu nákladů řízení.

12. V řízení byl Komisi povolen vstup do řízení jako vedlejší účastníci na podporu návrhových žádání Evropské unie.

IV. Posouzení důvodů kasačního opravného prostředku

13. Ve svém podání uvádí Evropská unie tři důvody kasačního opravného prostředku. V rámci prvního a druhého důvodu kasačního opravného prostředku Evropská unie tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, neboť vyložil chybně pojmy „příčinná souvislost“ a „újma“. V rámci třetího důvodu kasačního opravného prostředku Evropská unie tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení a neuvedl dostatečné odůvodnění k určení doby, během které došlo ke vzniku majetkové újmy.

14. Společnost Kendrion tvrdí, že kasační opravný prostředek musí být odmítnut jako nepřipustný nebo v každém případě zamítnut jako neopodstatněný.

15. Ve svém vedleším kasačním opravném prostředku uvádí společnost Kendrion čtyři důvody. V prvním důvodu kasačního opravného prostředku společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení a neuvedl dostatečné odůvodnění, když konstatoval, že doba 26 měsíců mezi ukončením písemné části řízení a zahájením ústní části řízení byla přiměřená pro projednání věci. Druhým důvodem kasačního opravného prostředku společnost Kendrion vytýká Tribunálu, že zamítl její návrh na náhradu úroků zaplacených Komisi během doby, kdy byla překročena přiměřená lhůta soudního rozhodování (dále jen „doba překročení přiměřené lhůty“). V rámci třetího důvodu kasačního opravného prostředku společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál

dopustil nesprávného právního posouzení nebo v každém případě neuvedl dostatečné odůvodnění k určení doby, za kterou byla společnosti Kendrion přiznána náhrada za náklady na bankovní záruku. V rámci čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení a neposkytl dostatečné odůvodnění, když přiznal společnosti Kendrion za vzniklou nemajetkovou újmu pouze symbolickou náhradu ve výši 6 000 eur.

16. Evropské unie, podporovaná Komisí, navrhuje, aby Soudní dvůr vedlejší kasační opravný prostředek zamítl.

17. V tomto stanovisku se budu nejprve zabývat tvrzením společnosti Kendrion, že kasační opravný prostředek je nepřipustný. Poté se budu zabývat důvody kasačního opravného prostředku, které se týkají nejprve majetkové újmy, a následně nemajetkové újmy. Nakonec se budu zabývat argumenty společnosti Kendrion, které se týkají přiměřené délky řízení.

A. Přípustnost

18. Než obrátím pozornost k věci samé, je nutné vyřešit některé otázky přípustnosti vznesené společností Kendrion.

19. Společnost Kendrion v podstatě tvrdí, že hlavní kasační opravný prostředek musí být zamítnut v plném rozsahu, jelikož existuje v tomto řízení střet zájmů: Evropská unie je zastoupená Soudním dvorem Evropské unie (orgán), který vystupuje v řízení před Soudním dvorem (nejvyšší soudní instance v rámci tohoto orgánu)¹⁰. Proto podle jejího názoru je kasační opravný prostředek v rozporu s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), který zaručuje přezkum nezávislým a nestranným soudem. Společnost Kendrion dále tvrdí, že jestliže by byl kasační opravný prostředek shledán přípustným, potom by přezkum Soudním dvorem měl být omezen jen na zjevně nesprávná posouzení Tribunálu.

20. Mám za to, že argumentace společnosti Kendrion týkající se nepřipustnosti hlavního kasačního opravného prostředku musí být odmítnuta.

21. Článek 268 SFEU a článek 340, pododstavec druhý a třetí, zcela jednoznačně stanoví, že Soudní dvůr Evropské unie má *výlučnou pravomoc*, pokud jde o žaloby proti Evropské unii týkající se mimosmluvní odpovědnosti¹¹. Tato ustanovení přitom nestanoví žádnou výjimku: Soudní dvůr Evropské unie tak má rozhodovat také o odpovědnosti vyplývající z jeho vlastních úkonů nebo opomenutí bez ohledu na to, zda byly učiněny v jeho správním postavení nebo v rámci jeho soudní pravomoci. Zatímco v prvně uvedeném případě patrně neexistují skutečné důvody k obavám¹², pravomoc v druhém případě by opravdu nemusela být považována za zcela vhodné řešení. Nicméně bylo nepochybně rozhodnutím autorů Smluv přiznat Soudnímu dvoru Evropské unie takto rozsáhlou a úplnou pravomoc ve věcech žalob na náhradu škody.

10 – Dva soudní orgány (Soudní dvůr a Tribunál) budou společně označovány jako „soudy Unie“.

11 – Viz rovněž rozsudek ze dne 17. července 2008, Komise v. Cantina sociale di Dolianova a další, C-51/05 P, EU:C:2008:409, bod 68 a citovaná judikatura.

12 – Jedná se většinou o věci týkající se veřejné služby a veřejných zakázek.

22. Podle čl. 13 odst. 2 SEU jedná každý orgán Unie „v mezích působnosti svěřené mu Smlouvami a v souladu s postupy, podmínkami a cíli v nich stanovenými“. V důsledku toho Soudní dvůr Evropské unie se nemůže prohlásit za nepřislušný, pokud jsou splněny podmínky stanovené ve Smlouvách. Soudní dvůr Evropské unie ani nemůže položit nové základy pro pravomoc soudů nebo tribunálů členských států, která by šla nad rámec toho, co je stanoveno v článku 274 SFEU¹³. Je tedy na členských státech, aby v případě potřeby v souladu s článkem 48 SEU reformovaly v současnosti platný unijní systém opravných prostředků¹⁴.

23. Řízení zahájená podle článků 268 a 340 SFEU se musí řídit rozdělením pravomocí zakotveným v ustanoveních statutu Soudního dvora Evropské unie. V souladu s tím již Soudní dvůr rozhodl, že žaloby na náhradu škody podané proti Evropské unii na základě tvrzeného nedodržení přiměřené lhůty rozhodování Tribunálem musí být předloženy Tribunálu¹⁵.

24. V takovém případě je Evropská unie ze zásady zastupována orgánem odpovědným za záležitost, která údajně vedla ve vzniku údajné škody¹⁶. V projednávaném případě je to Soudní dvůr Evropské unie, vzhledem k tomu, že Tribunál je součástí tohoto orgánu¹⁷. Toto byl také postoj, který zastávala společnost Kendrion v rámci řízení před Tribunálem¹⁸.

25. Pokud tomu tak je, vystupuje orgán v takových řízeních, jako je toto probíhající, jako účastník řízení, a to se vším co s tím souvisí z hlediska jeho práv a povinností. Konkrétně článek 56 statutu Soudního dvora Evropské unie dává „[kterémukoli] účastník[u] řízení, jehož návrhovému žádání nebylo zcela nebo zčásti vyhověno“ právo podat opravný prostředek k Soudnímu dvoru proti rozhodnutím Tribunálu¹⁹. Je obtížné pochopit, proč by toto ustanovení mělo být chápáno tak, že se vztahuje na kterékoli účastníky s výjimkou Evropské unie, jestliže je zastoupena Soudním dvorem Evropské unie.

26. Koneckonců s ohledem na zásadu rovnosti zbraní²⁰, pokud má jedna ze stran právo na opravný prostředek, musí mít toto právo také ostatní účastníci řízení za předpokladu, že jsou splněny příslušné podmínky. Proto nevidím žádný důvod pro to, aby Soudní dvůr Evropské unie nemohl podat kasační opravný prostředek proti rozsudku Tribunálu, kde zastupoval na straně žalované Evropskou unii a považuje ho za nesprávný.

27. Chtěl bych proto zdůraznit, že Soudní dvůr opakovaně konstatoval, že možnost mít přístup k nezávislému a nestrannému soudu je samotným základem práva na spravedlivý proces. Z tohoto důvodu je každý soud povinen tyto otázky zkoumat z úřední povinnosti²¹. S ohledem na argumenty předložené společností Kendrion mám za to, že je třeba posoudit, zda může dojít k tomu, že Soudní dvůr v projednávané věci nebude nestranný ve smyslu této judikatury.

13 – Toto ustanovení zní takto: „S výhradou pravomocí přiznaných Soudnímu dvoru Evropské unie Smlouvami nejsou spory, v nichž je Unie stranou, vyňaty z pravomoci vnitrostátních soudů“ (kurzivou zvýraznil autor stanoviska).

14 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. července 2002, Unión de Pequeños Agricultores v. Rada, C-50/00 P, EU:C:2002:462, bod 45.

15 – Viz zejména rozsudek Soudního dvora ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise, C-50/12 P, EU:C:2013:771, bod 95.

16 – Viz dále mé stanovisko ve věci Feralpi a další v. Komise, C-85/15 P, C-86/15 P, C-88/15 P a C-89/15 P, EU:C:2016:940, bod 74 a citovaná judikatura.

17 – Viz čl. 13 odst. 1 a čl. 19 odst. 1 SEU.

18 – Viz usnesení ze dne 6. ledna 2015, Kendrion v. Evropská unie, T-479/14, nezveřejněný, EU:T:2015:2, bod 10.

19 – Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

20 – Podle ustálené judikatury Soudního dvora zahrnuje článek 47 Listiny, jakožto složku zásady účinné soudní ochrany, zásadu rovnosti zbraní či procesní rovnosti. Viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 30. června 2016, Toma and Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci, C-205/15, EU:C:2016:499, bod 36 a citovaná judikatura.

21 – Rozsudek ze dne 1. července 2008, Chronopost v. UFEX a další, C-341/06 P a C-342/06 P, EU:C:2008:375, body 46 až 48.

28. V tomto ohledu je třeba připomenout, že aby mohl být soud považován za nestranný, musí splňovat dvě hlediska: zaprvé musí být všichni členové soudu *subjektivně* nestranní, tedy žádný z jeho členů nesmí být podjatý nebo osobně zaujatý, a zadruhé soud musí kromě toho být *objektivně* nestranný, tedy musí skýtat dostatečné záruky k vyloučení veškerých legitimních pochybností v tomto ohledu²².

29. Pokud jde o první podmínku, člen soudu musí být považován za nestranného, neexistuje-li žádný důkaz o opaku²³. I když jednací řád Soudního dvora²⁴ neobsahuje žádné zvláštní pravidlo ohledně zdržení se hlasování a vyloučení jeho členů²⁵, účastníci řízení mají možnost dovolávat se zásad stanovených v článku 18 statutu Soudního dvora Evropské unie, pokud se domnívají, že jeden nebo více členů Soudního dvora (soudce nebo generální advokát)²⁶, kteří jejich věc projednávají, by se neměli řízení účastnit²⁷. V projednávané věci se však žádné takovéto okolnosti neobjevují ani společnost Kendrion neposkytla žádné tvrzení či důkaz, které by mohly v tomto ohledu vzbudit nějaké pochybnosti.

30. V každém případě z judikatury vyplývá, že aby se zabránilo možnosti, že soudci projednávající věc nebudou nestranní, nebo nebudou za nestranné považováni, Soudní dvůr EU, který projednává žalobu na náhradu škody, jako je žaloba společnosti Kendrion, musí zasedat v *jiném složení*, než když rozhodoval o sporu, který vedl k řízení, jehož délka je napadána²⁸. Jinými slovy, žádný člen Soudního dvora EU, který se zabýval první žalobou, nesmí zasedat v soudním kolegiu projednávajícím věc v následujícím řízení.

31. Klíčovou otázkou v této věci tak spíše je, zda Soudní dvůr *jakožto orgán* nabízí dostatečné záruky, aby byly vyloučeny veškeré legitimní pochybnosti o jeho objektivní nestrannosti. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že kumulace soudních a mimosoudních funkcí může, ale nemusí – v závislosti na okolnostech – mít vliv na nestrannost soudu²⁹.

32. Z důvodů, které budou dále vysvětleny, a s ohledem na institucionální omezení unijního soudního systému jsem toho názoru, že Soudní dvůr splňuje v takovém řízení, jako je toto, požadavky kladené na nestrannost soudu. Argumenty předložené společností Kendrion zejména neberou v potaz rozlišení, které musí být učiněno mezi Soudním dvorem Evropské unie jako orgánem, a soudními instancemi, které jsou součástí tohoto orgánu (v současné době Soudní dvůr a Tribunál)³⁰.

33. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že v rámci tohoto orgánu existuje jasné rozdělení mezi správní a soudní sférou. To znamená, že právní poradce pro administrativní záležitosti Soudního dvora Evropské unie a jeho tým na straně jedné a členové Soudního dvora a jejich spolupracovníci na straně druhé pracují odděleně a nezávisle. Aby se zabránilo jakémukoli případnému střetu zájmů nebo jakýmkoli otázkám ohledně spravedlivého procesu, nesmí mezi nimi probíhat žádná *ex parte* komunikace ohledně předmětu sporu.

22 – Tamtéž, bod 54 a citovaná judikatura.

23 – Stanovisko generálního advokáta Y. Bota ve věci Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. Komise, C-385/07 P, EU:C:2009:210, bod 335 a citovaná judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“).

24 – Žádné takové pravidlo nelze nalézt ani v jednacím řádu Tribunálu.

25 – Je možné si položit otázku, zda by unijní normotvůrce neměl tuto mezeru zaplnit. Ve skutečnosti se může zdát paradoxní, že Soudní dvůr Evropské unie nemá žádná podrobná pravidla o zdržení se hlasování a vyloučení, třebaže soustavně považoval existenci takových pravidel na vnitrostátní úrovni za nezbytnou podmínkou pro to, aby vnitrostátní orgán mohl být považován za „soud“ ve smyslu článku 267 SFEU (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. října 2014, TDC, C-222/13, EU:C:2014:2265, bod 32 a citovaná judikatura). Tato otázka však není v projednávané věci relevantní.

26 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. února 2018, Associação dos Sindical juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, bod 42.

27 – Nelze vyloučit, že skutečnost, že člen Soudního dvora se neprohlásí za podjatého nebo se nezdrží hlasování navzdory existenci střetu zájmů, může, jsou-li k tomu splněny podmínky, založit důvod pro obnovu řízení podle článku 44 statutu Soudního dvora Evropské unie.

28 – Viz zejména rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise, C-50/12 P, EU:C:2013:771, bod 101.

29 – Stanovisko generálního advokáta Y. Bota ve věci Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. Komise, C 385/07 P, EU:C:2009:210, body 330 až 332 a citovaná judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

30 – Viz čl. 13 odst. 1 a čl. 19 odst. 1 SEU.

34. Hlavním pojítkem mezi oběma částmi orgánu je předseda Soudního dvoru Evropské unie (dále jen „předseda“) vzhledem k tomu, že současně předsedá jak orgánu, tak jeho nejvyšší soudní instanci. V projednávané věci bylo rozhodnutí podat kasační opravný prostředek proti rozsudku Tribunálu ve skutečnosti přijato předsedou, který k provedení tohoto rozhodnutí jmenoval jako zástupce právního poradce pro administrativní záležitosti Soudního dvora Evropské unie³¹.

35. Z tohoto důvodu předseda nezasahuje do soudního řešení projednávané věci: nezasedá v senátu Soudního dvora, který projednává opravný prostředek, a odpovědnost za procesní úkony, které by jako předseda Soudního dvora měl činit, byla delegována na místopředsedu Soudního dvora.

36. S ohledem na výše uvedené se domnívám, že Soudní dvůr jakožto orgán v rámci tohoto řízení splňuje také požadavek na objektivní nestrannost. Proto zde nedošlo k žádnému porušení článku 47 Listiny základních práv Evropské unie.

37. Konečně nevidím důvod se domnívat, že v takové věci, jako je tato, by Soudní dvůr měl plnit svůj úkol odvolacího soudu (a tedy poslední instance) jinak, než je od něho požadováno v jakémkoli jiném případě. Pravidla Smlouvy o FEU (zejména čl. 256 odst. 1, druhý pododstavec) a statut Soudního dvora Evropské unie (zejména článek 58) o opravných prostředcích jsou plně použitelná i v tomto řízení.

38. Poněvadž společnost Kendrion v této otázce nepředložila žádná konkrétní tvrzení, mám problém s pochopením důvodů, proč by měl Soudní dvůr uplatňovat mírnější nebo přísnější standard přezkumu napadeného rozhodnutí v závislosti na totožnosti účastníka řízení, který předložil příslušný důvod kasačního opravného prostředku. Stejně tak nelze mít za to, že by Evropská unie (skutečná žalovaná v rámci žaloby na náhradu škody podle článků 268 a 340 SFEU) mohla mít silnější či slabší procesní práva v závislosti na orgánu, který ji zastupuje.

39. Za těchto okolností mám za to, že kasační opravný prostředek je přípustný.

B. K věci samé

1. Majetková újma

40. Všechny tři důvody kasačního opravného prostředku vznesené Evropskou unií, jakož i druhý a třetí důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion se týkají zjištění Tribunálu ohledně majetkové újmy, která údajně vznikla společnosti Kendrion. Obě strany konkrétně tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení nároků společnosti Kendrion týkajících se škody, která vznikla ve spojení s náklady na bankovní záruku, kterou tato společnost zřídila ve prospěch Komise, aby zabránila okamžitému zaplacení pokuty uložené rozhodnutím C(2005) 4634. Společnost Kendrion také tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení věci, když zamítl její návrh na náhradu úroků zaplacených Komisi za dobu překročení přiměřené lhůty.

41. Mám za to, že je vhodné začít právní analýzu těchto otázek zkoumáním tvrzení, které se týkají nákladů na bankovní záruku zaplacených společnostmi Kendrion. Budu se proto nejprve zabývat *prvním* důvodem kasačního opravného prostředku předloženého Evropskou unií. Následně se budu jen pro úplnost zabývat *druhým* důvodem kasačního opravného prostředku Evropské unie. Po tomto již nebude nutné se zabývat ostatními důvody kasačního opravného prostředku týkajících se nákladů na bankovní záruku.

31 – Důležité je, že ostatní členové Soudního dvora nebyli zapojeni do tohoto rozhodnutí na rozdíl od toho, co se domnívala společnost Kendrion.

42. Nakonec posoudím *druhý* důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion, který se týká zaplacení úroků z pokuty za dobu překročení přiměřené lhůty.

a) Náklady na bankovní záruku: existence příčinné souvislosti

43. Svým prvním důvodem kasačního opravného prostředku Evropská unie, podporovaná Evropskou komisí, napadá výklad a použití pojmu „příčinná souvislost“ ze strany Tribunálu. Evropská unie v podstatě tvrdí, že neexistuje žádná přímá příčinná souvislost mezi nedodržením povinnosti Tribunálu rozhodnout v přiměřené lhůtě ve věci T-54/06 a škodou vzniklou společností Kendrion v důsledku zaplacení nákladů na bankovní záruku. Evropská unie zejména zdůrazňuje, že uvedená škoda byla důsledkem rozhodnutí společnosti Kendrion udržovat bankovní záruku po dobu řízení, a to namísto zaplacení pokuty uložené Komisí. V tomto bodě společnost Kendrion napadený rozsudek brání: dle jejího názoru byly náklady na bankovní záruku zaplacené v době překročení přiměřené lhůty způsobeny nedodržením přiměřené lhůty soudního rozhodování ze strany Tribunálu.

44. V následujícím textu se stručně zaměřím na úvahy Tribunálu a poté vysvětlím, proč je podle mého názoru první důvod kasačního opravného prostředku Evropské unie zcela opodstatněný.

45. V bodech 64 a 65 napadeného rozsudku Tribunál poukázal na ustálenou judikaturu, podle které újma, jejíž náhrada je požadována v rámci žaloby na určení mimosmluvní odpovědnosti Unie, musí být skutečná a určitá, což přísluší prokázat žalobci. Je také na žalobci, aby předložil důkazy o existenci příčinné souvislosti – tj. o dostatečně přímé příčinné souvislosti – mezi vytýkaným jednáním a tvrzenou újmu.

46. V bodech 81 až 84 napadeného rozsudku Tribunál uvedl, že pokud by délka řízení ve věci T-54/06 nepřekročila přiměřenou lhůtu soudního rozhodování, Kendrion by nemusela platit náklady na bankovní záruku během doby překročení přiměřené lhůty. To podle jeho názoru znamenalo, že existuje příčinná souvislost mezi nedodržením přiměřené lhůty soudního rozhodování a vznikem újmy společnosti Kendrion v důsledku toho, že hradila náklady na bankovní záruku během doby překročení přiměřené lhůty.

47. S odkazem na předchozí judikaturu („věc Holcim“) ³² Tribunál v bodě 86 napadeného rozsudku uznal, že v zásadě náklady na bankovní záruku vzniklé společnosti, které byla uložena sankce rozhodnutím Komise, vyplývají z vlastního rozhodnutí této společnosti zřídit bankovní záruku proto, aby nemusela splnit povinnost zaplatit pokutu ve lhůtě stanovené sporným rozhodnutím. Tyto náklady tedy nelze obvykle považovat za *přímý* důsledek chování orgánu.

48. Tribunál však následně – v bodech 87 až 89 napadeného rozsudku – odlišil skutkové okolnosti projednávané věc od těch, které byly dány ve věci Holcim. Tribunál měl za to, že v okamžiku, kdy společnost Kendrion podala svou žalobu ve věci T-54/06, a v okamžiku, kdy zřídila bankovní záruku, bylo nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování nepředvídatelné, a společnost Kendrion mohla legitimně očekávat, že její žaloba bude projednána v přiměřené lhůtě. Tribunál také konstatoval, že k překročení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci T-54/06 došlo po prvotním rozhodnutí žalobkyně zřídit bankovní záruku. Z těchto důvodů rozhodl, že souvislost mezi překročením přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci T-54/06 a platbou nákladů na bankovní záruku v průběhu doby překročení nelze považovat za přerušenu prvotním rozhodnutím společnosti Kendrion nezaplatit neprodleně pokutu a zřídit bankovní záruku. Tribunál tudíž v bodě 90 uvedeného rozsudku dospěl k závěru, že příčinná souvislost je dostatečně přímá pro účely použití článku 340 SFEU.

32 – Viz rozsudek ze dne 21. dubna 2005, Holcim (Deutschland) v. Komise, T-28/03, EU:T:2005:139, bod 123, a usnesení ze dne 12. prosince 2007, Atlantic Container Line a další v. Komise, T-113/04, nezveřejněný, EU:T:2007:377, bod 38. Připomínám, že Soudní dvůr zatím ještě neměl příležitost potvrdit tento směr judikatury.

49. Úvahy Tribunálu jsou podle mého názoru nesprávné. Tribunál v podstatě souhlasí se závěry vyplývajících z rozsudku Holcim, ale následně odlišuje projednávanou věc od věcí, jež utvořily tuto judikaturu. Domnívám se stejně jako Tribunál, že judikatura Holcim je správná, avšak na rozdíl od Tribunálu nemám za to, že projednávaná věc se podstatně liší od věcí, z nichž vzešla judikatura Holcim: dle mého názoru není ani jeden ze dvou důvodů pro toto rozlišení uvedených Tribunálem, ať již samostatně, nebo ve spojení, přesvědčivý.

50. Před podrobným vysvětlením, proč zastávám tento názor, bych chtěl zdůraznit, že podle ustálené judikatury nelze článek 340 SFEU vykládat tak, že ukládá Evropské unii povinnost nahradit veškeré škodlivé následky, včetně těch vzdálených, vyplývajících z jednání jejích orgánů³³. V důsledku toho pro žalobu na určení mimosmluvní odpovědnosti Unie nestačí, aby namítané jednání bylo jednou z příčin údajné škody; toto jednání musí být *rozhodující* příčinou této škody³⁴. Jinými slovy, dostatečná příčinná souvislost existuje pouze tehdy, je-li škoda přímým důsledkem protiprávního úkonu odpovědného orgánu a nezávisí na zásahu jiných příčin, ať už pozitivních nebo negativních³⁵.

1) Předvídatelnost protiprávního jednání

51. První důvod uvedený Tribunálem pro odlišení projednávané věci od věcí, které vedly k judikatuře Holcim, je skutečnost, že v okamžiku, kdy společnost Kendrion podala svou žalobu ve věci T-54/06, a v okamžiku, kdy zřídila bankovní záruku, nebylo nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování Tribunálem předvídatelné.

52. Toto tvrzení je však v první řadě nesprávné. Bohužel krátce před tím, než byla podána žaloba ve věci T-54/06, určitý počet řízení, které rozhodoval Tribunál, trval značnou dobu³⁶. Tak tomu je zejména v případech, které se týkají uplatňování unijních pravidel v oblasti hospodářské soutěže, a zejména v případě kartelů³⁷, které jsou obecně složitější a časově náročnější a mohou vyžadovat souběžné nebo koordinované řešení několika věcí současně.

53. Je pravda, že společnost Kendrion jako každá jiná žadatelka mohla očekávat, že její věc bude projednána v přiměřené lhůtě. Nicméně s ohledem na praxi a soudní záznamy Tribunálu v rozhodné době bylo spíše nejisté a obtížné vypočítat pravděpodobnou délku řízení za účelem odhadnutí možných nákladů na bankovní záruku.

54. Důležitější však je, že se bez ohledu na to, zda nadměrné průtahy ve věci T-54/06 byly předvídatelné, Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když použil pojem „předvídatelnost“ k prokázání existence dostatečné příčinné souvislosti pro založení odpovědnosti Unie.

55. Klíčovou otázkou v projednávané věci není, zda údajný poškozený byl schopen předvídat protiprávní skutečnost, která vedla k tvrzené škodě. Zásadní pro založení mimosmluvní odpovědnosti Evropské unie je v projednávaném případě především to, zda tvrzená újma je *přímým* důsledkem protiprávního jednání tohoto orgánu.

33 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. října 1979, Dumortier a další v. Rada, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 a 45/79, EU:C:1979:223, bod 21. Nověji viz usnesení ze dne 31. března 2011, Mauerhofer v. Komise, C-433/10 P, nezveřejněný, EU:C:2011:204, bod 127 a citovaná judikatura.

34 – Usnesení ze dne 31. března 2011, Mauerhofer v. Komise, C-433/10 P, nezveřejněné, EU:C:2011:204, bod 127 a citovaná judikatura.

35 – V tomto smyslu viz stanovisko generálního advokáta A. Trabucchiho ve věci Compagnie continentale France v. Rada, 169/73, EU:C:1974:32, bod 4.

36 – Viz například rozsudky ze dne 13. ledna 2004, Thermenhotel Stoiser Franz a další v. Komise, T-158/99, EU:T:2004:2, ze dne 11. května 2005, Saxonia Edelmetalle v. Komise, T-111/01 a T-133/01, EU:T:2005:166 ze dne 19. října 2005, Freistaat Thüringen v. Komise, T-318/00, EU:T:2005:363, a ze dne 14. prosince 2005, Laboratoire du Bain v. Rada a Komise, T-151/00, nezveřejněný, EU:T:2005:450.

37 – Viz, mimo jiné, rozsudky ze dne 11. prosince 2003, Marlines v. Komise, T-56/99, EU:T:2003:333, ze dne 8. července 2004, Mannesmannröhren-Werke v. Komise, T-44/00, EU:T:2004:218, ze dne 14. prosince 2005, Honeywell v. Komise, T-209/01, EU:T:2005:455, a ze dne 15. března 2006, BASF v. Komise, T-15/02, EU:T:2006:74.

56. To je věc, kterou Tribunál opomněl podrobněji analyzovat. Mám za to, že v rámci této analýzy by možná nepředvídatelnost nadměrných průtahů mohla mít význam pouze za dvou okolností. Žádná z těchto okolností se však nevztahuje k projednávané věci.

57. Na jedné straně by tento prvek byl relevantní, kdyby společnost Kendrion nemohla následně změnit svoje prvotní rozhodnutí odložit platbu a zřídit bankovní záruku. Nicméně jak bude dále uvedeno v bodech 68 až 74, v tomto případě tomu tak není: kdykoli v průběhu soudního řízení měla společnost Kendrion možnost pokutu zaplatit a bankovní záruku zrušit. I přestože byla ze začátku nepředvídatelná, mohla společnost Kendrion přizpůsobit své jednání s ohledem na tuto novou skutečnost.

58. Na druhé straně možná nepředvídatelnost nadměrných průtahů mohla být relevantní v případě, že by Evropská unie před Tribunálem tvrdila, že společnosti Kendrion se nepodařilo prokázat náležitou péči při předcházení nebo omezování rozsahu škody, která mohla vzniknout v důsledku jejího rozhodnutí odložit zaplacení pokuty až do skončení soudního řízení.

59. V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je nutné v rámci žaloby na určení mimosmluvní odpovědnosti ověřit, zda poškozený, vystaven riziku, že bude muset nést škodu sám, vynaložil jakožto informovaný jednotlivec přiměřenou péči, aby zabránil újmě nebo aby omezil její rozsah. Příčinná souvislost může být přerušena nedbalým jednáním poškozeného vzhledem k tomu, že toto jednání může být rozhodující příčinou újmy³⁸.

60. To však není důvod, proč Tribunál odkazoval na uvedený prvek v napadeném rozsudku. Tribunál nepoužil kritérium předvídatelnosti k přezkoumání, zda nedbalost společnosti Kendrion přerušila příčinnou souvislost mezi tvrzenou škodou a vytýkaným jednáním unijního orgánu; uvedený pojem naopak použil jako první krok při prokazování existence takové souvislosti.

61. Nicméně možná nepředvídatelnost události vedoucí ke vzniku tvrzené škody nijak nevypovídá o *rozhodujícím faktoru* pro tvrzenou škodu. I za předpokladu, že by nadměrné průtahy byly nepředvídatelné, není tato skutečnost ani nezbytná, ani dostačující k založení odpovědnosti Unie.

62. S ohledem na výše uvedené se domnívám, že v napadeném rozsudku Tribunál nesprávně vyložil a použil pojem „předvídatelnost“ pro účely článku 340 SFEU k prokázání existence příčinné souvislosti mezi tvrzenou škodou a vytýkaným jednáním.

2) Nemožnost volby u společnosti Kendrion

63. Druhý důvod Tribunálu pro odlišení projednávané věci od věcí, které vedly k judikatuře Holcim, je, že přiměřená lhůta soudního rozhodování ve věci T-54/06 byla překročena až po rozhodnutí společnosti Kendrion zřídit bankovní záruku.

64. Tento prvek je podle mého názoru také irelevantní.

65. Na úvod je třeba připomenout, že takové rozhodnutí Komise, jako je rozhodnutí C(2005) 4634, je právně závazné a považuje se za platné, dokud není unijními soudy zrušeno. Jestliže považuje podnik, jemuž byla Komisí uložena pokuta, rozhodnutí Komise za protiprávní a okamžité splnění by mu mohlo způsobit nenapravitelnou škodu, může podat návrh na nařízení předběžného opatření k unijním soudům podle článků 278 a 279 SFEU a současně napadnout platnost tohoto rozhodnutí.

38 – Například viz rozsudek ze dne 18. března 2010, Trubowest Handel a Makarov v. Rada a Komise, C-419/08 P, EU:C:2010:147, bod 61. Tato zásada je podle ustálené judikatury Soudního dvora obecnou zásadou společnou právním systémům členských států: v tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame, C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 85 a citovaná judikatura.

66. Není-li takový návrh podán, nebo pokud je takový návrh zamítnut unijními soudy, musí být pokuta v zásadě zaplacená během lhůty stanovené v rozhodnutí. Je třeba dodat, že unijní rozpočtová pravidla³⁹ umožňují, aby Komise souhlasila s tím, že zaplacení pokuty bude odloženo za předpokladu, že dlužník se zaváže zaplatit úroky z prodlení a zřídí finanční záruku pokrývající nezaplacenou jistinu i úroky.

67. Podniky, které mají v úmyslu napadnout pokutu před unijními soudy, tak mají možnost se rozhodnout buď pro okamžité zaplacení (což je pravidlem), nebo požádat o možnost zřídit bankovní záruku (což je výjimkou). Volba podniku musí být *finančně neutrální* pro Unii: odklad platby nesmí vést ke ztrátě pro rozpočet Unie. Účetní, který ve spolupráci s příslušnou odpovědnou osobou přijímá rozhodnutí o žádosti podniku odložit platbu, nemá pravomoc změnit výši pokuty, o níž rozhodla Komise jako orgán (tj. sbor komisařů). Zároveň by rozhodnutí podniku okamžitě zaplatit pokutu, a to i přes její úmysl napadnout rozhodnutí Komise u unijních soudů, nemělo vést k bezdůvodnému obohacení Evropské unie. Na jedné straně proto pokud unijní soud potvrdí rozhodnutí Komise o uložení pokuty, bude pokuta, jejíž zaplacení bylo odloženo, splatná i s úrokem. Na druhé straně zrušení napadeného rozhodnutí Komise vede ke vzniku povinnosti Unie vrátit zaplacené částky, navýšené o příslušné úroky⁴⁰.

68. Rozhodnutí odložit zaplacení pokuty zjevně umožňuje podniku nadále užívat příslušné částky, zatímco probíhá soudní řízení. Je to však také spojeno s určitými dodatečnými náklady (náklady spojené se zřízením bankovní záruky), které musí být podnik připraven nést, a to i v případě, kdy v konečném důsledku dosáhne zrušení napadeného rozhodnutí. Proto je na posouzení každého podniku, kterému Komise uložila pokutu, zda je v jeho zájmu, aby pokutu zaplatil ve stanovené lhůtě, nebo aby požádal o odklad platby a zřídil bankovní záruku.

69. Důležité však je, že na rozdíl od toho, co naznačil Tribunál, toto není volba, kterou lze provést pouze jednou. Každý podnik, který se rozhodl zřídit záruku, může vždy změnit své původní rozhodnutí a pokutu zaplatit⁴¹. Tím zabrání přirůstání dalších úroků k jistině a může zrušit bankovní záruku, kterou předtím zřídil.

70. Z hlediska unijního práva nic nebrání podniku tuto bankovní záruku zrušit a pokutu zaplatit, pokud má tento podnik za to, že tento postup je pro něj výhodnější. Z toho lze tedy předpokládat, že pokud v průběhu řízení podnik nikdy své původní rozhodnutí nezmění, je tomu tak proto, že tento podnik považuje zachování zřízené bankovní záruky za řešení, které je stále v jeho nejlepším zájmu. Zda skutečně prvotní rozhodnutí zůstane i nadále výhodné závisí na mnoha faktorech, které – jak uvádí Komise – se mohou výrazně změnit v průběhu času (náklady na půjčení peněz, poplatky účtované bankou za záruku, výnos dosahovaný dlužnou částkou při její investici do jiného podnikání, a tak dále). Z ekonomického hlediska je tedy rozumné předpokládat, že podnik může pravidelně přehodnocovat své prvotní rozhodnutí.

71. Proto, jak správně uvedla Evropská unie, možnost zřídit bankovní záruku namísto zaplacení pokuty uložené Komisí nebyla dána pouze na začátku řízení: tato volba byla svobodně a vědomě *zachována* (nebo *potvrzována*) společností Kendrion v průběhu celého období, kdy soudní řízení ve věci T-54/06 trvalo, a to i tehdy, kdy již toto řízení trvalo značnou dobu.

72. Toto do jisté míry potvrzuje i společnost Kendrion.

39 – Článek 85 nařízení Komise (ES, Euratom) č. 2342/2002 ze dne 23. prosince 2002 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002, kterým se stanoví finanční nařízení o souhrnném rozpočtu Evropských společenství (Úř. věst. 2002, L 357, s. 1; Zvl. vyd. 01/04, s. 145). Uvedené nařízení, použitelné v rozhodné době, bylo již zrušeno a nahrazeno nařízením Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1268/2012 ze dne 29. října 2012 o prováděcích pravidlech k nařízení (EU, Euratom) č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie (Úř. věst. 2012, L 362, s. 1).

40 – Viz rozsudek ze dne 12. února 2015, Komise v. IPK International, C-336/13 P, EU:C:2015:83. K druhu a výši úroků, které musí Komise vyplatit společnosti, která zaplatila pokutu, aby vyhověla rozhodnutí přijatému podle článku 101 SFEU, jež bylo následně zrušeno Soudním dvorem EU, viz probíhající řízení ve věci T-201/17, Printeos v. Komise.

41 – Například viz rozsudek ze dne 12. května 2016, Trioplast Industrier v. Komise, T-669/14, nezveřejněný, EU:T:2016:285, bod 103.

73. Společnost Kendrion ve svém vyjádření uvádí, že prvotní rozhodnutí zřídit bankovní záruku bylo přijato, protože v té době bylo považováno za „finančně racionální“. Dále uvádí, že rozhodnutí o ukončení bankovní záruky a zaplacení pokuty před skončením soudního řízení by bylo obtížné přijmout kvůli finančním důsledkům, které by to obnášelo (zaplacení vysoké částky, která odpovídá polovině jejího vlastního kapitálu), a praktickým problémům (zejména vůči finančním institucím, které poskytly bankovní záruku, akcionářům a jinými společníkům).

74. Tato tvrzení prokazují, že si společnost Kendrion byla vědoma toho, že mohla kdykoliv záruku ukončit a pokutu zaplatit. Z tohoto rovněž vyplývá, že touto společností bylo (implicitně nebo explicitně) v průběhu tohoto řízení provedeno posouzení nákladů a přínosů těch možností, které právní předpisy nabízí ve vztahu k dlužné pokutě. Skutečnost, že společnost Kendrion se rozhodla zachovat bankovní záruku po celou dobu trvání řízení před Tribunálem z řady strategických, hospodářských, finančních a praktických důvodů prokazuje, že jednala způsobem, který považovala za svůj nejlepší zájem. Pro doplnění lze dodat, že trvání bankovní záruky bylo prodlouženo až do konce řízení o kasačním opravném prostředku před Soudním dvorem, i když společnost Kendrion neměla v prvním stupni úspěch.

75. Závěrem k tomuto bodu poznamenám, že druhý důvod Tribunálu pro odlišení projednávané věci od těch, které vedly k judikatuře Holcim, tak spočívá na nesprávném předpokladu, a sice že jediné rozhodnutí, které bylo v dané věci podstatné, bylo prvotní rozhodnutí společnosti Kendrion odložit platbu a zřídit bankovní záruku před zahájením řízení.

76. Nesprávnost tohoto předpokladu je také nepřímo potvrzena napadeným rozhodnutím.

3) Rozpory v napadeném rozsudku

77. V bodě 98 napadeného rozsudku Tribunál konstatoval, že neexistuje dostatečně přímá příčinná souvislost ve vztahu k nákladům na bankovní záruku vynaložených *po* vyhlášení rozsudku ve věci T-54/06. Tribunál považoval placení těchto nákladů za důsledek osobního a nezávislého rozhodnutí nezaplatit pokutu, nežádat o odklad vykonatelnosti rozhodnutí C(2005) 4634 a podat kasační opravný prostředek proti výše uvedenému rozsudku, které společnost Kendrion učinila *po* vyhlášení uvedeného rozsudku. Pokud tomu tak je, potom mi není jasné, proč přijetí rozhodnutí o zachování bankovní záruky bylo podle názoru Tribunálu rozhodující pro vyloučení odpovědnosti Evropské unie *po* vyhlášení rozsudku, avšak nikoliv *předtím*.

78. Jak uvedla Evropská unie, zřejmě neexistuje významný rozdíl mezi těmito obdobími, který by mohl být relevantní z hlediska článku 340 SFEU. Také během řízení v prvním stupni se společnost Kendrion vědomě rozhodla, že nepodá návrh na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí a zachová bankovní záruku, dokud uvedené řízení neskončí. Bod 98 napadeného rozsudku tak potvrzuje, že skutečnosti, které Tribunál v bodech 87 až 89 tohoto rozsudku považoval za relevantní pro odlišení projednávané věci od judikatury Holcim, jsou nepodstatné.

4) Dílčí závěr

79. Lze tedy učinit závěr, že nelze popřít, že skutečnost, že společnost Kendrion nesla náklady spojené s bankovní zárukou poskytnutou Komisi v době překročení přiměřené lhůty, je mimo jiné důsledkem neschopnosti Tribunálu vydat své rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

80. Nicméně toto nebylo *rozhodující* příčinou tvrzené škody. Rozhodujícím faktorem bylo rozhodnutí společnosti Kendrion, že bude i nadále využívat jí požadovanou výjimku z povinnosti zaplatit splatnou pokutu, a to s plným vědomím nákladů a rizik vyplývajících z její volby. Proto jsou v dané věci použitelné zásady vyplývající z judikatury Holcim.

81. Ze všech těchto důvodů se domnívám, že se Tribunál dopustil nesprávného výkladu a použití pojmu „příčinná souvislost“ pro účely použití článku 340 SFEU. Podle mého názoru zde neexistuje žádná dostatečně přímá příčinná souvislost mezi nedodržením přiměřené lhůty soudního rozhodování Tribunálem ve věci T-54/06 a údajnou škodou vzniklou společností Kendrion v důsledku zaplacení nákladů na bankovní záruku v průběhu doby překročení přiměřené lhůty.

82. S ohledem na výše uvedené musí být napadený rozsudek zrušen v rozsahu, v němž bylo Evropské unii uloženo, aby společnost Kendrion nahradila škodu ve výši 588 769,18 eura z titulu majetkové újmy vzniklé této společnosti z důvodu nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 16. listopadu 2011, Kendrion v. Komise (T-54/06, nezveřejněný, EU:T:2011:667).

83. To znamená, že pokud bude Soudní dvůr se mnou v tomto bodě souhlasit, potom nebude třeba zkoumat *druhý* a *třetí* důvod kasačního opravného prostředku předloženého Evropskou unií a *třetí* důvod kasačního opravného prostředku předložený společností Kendrion. Nicméně se domnívám, že vzhledem k významu vznesené otázky pro budoucí případy by mohlo být užitečné pojednat pro úplnost o druhém důvodu kasačního opravného prostředku podaného Evropskou unií. Tato analýza rovněž poskytne užitečná vodítka pro posouzení druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion.

b) Náklady na bankovní záruku: pojem „škoda“

84. Evropská unie, podporovaná Komisí, svým druhým důvodem kasačního opravného prostředku, který je namířen proti bodům 81 až 99 napadeného rozsudku, tvrdí, že Tribunál nesprávně vyložil pojem „škoda“. Podle jejího názoru měl soud prvního stupně zkoumat, zda v době překročení přiměřené lhůty byly náklady na bankovní záruku zaplacené společností Kendrion vyšší než výhoda, kterou získala tím, že měla k dispozici částku rovnající se výši pokuty. Společnost Kendrion navrhuje, aby Soudní dvůr tento důvod kasačního opravného prostředku zamítl jako neopodstatněný. Podle jejího názoru neexistuje žádný vztah mezi výhodami, které měla společnost Kendrion, a ztrátou, která jí vznikla v době překročení přiměřené lhůty.

85. Mám za to, že i tento důvod kasačního opravného prostředku je zcela opodstatněný. Tribunál se skutečně dopustil nesprávného právního posouzení, když bez konkrétního vysvětlení nebo dalšího zkoumání v bodech 81 a 82 napadeného rozsudku položil rovnítko mezi *náklady* na bankovní záruku v době překročení a *škodou*, která má být nahrazena podle článku 340 SFEU.

86. Tyto dva pojmy je nutné odlišovat.

87. Jednání nebo opomenutí unijního orgánu mohou mít různé dopady na finanční situaci podniku, jako je společnost Kendrion. Může to vést k určitým nákladům pro tento podnik, avšak zároveň to může vést k tomu, že bude mít určitý výnos. „Škoda“ ve smyslu článku 340 SFEU existuje pouze tehdy, jestliže je čistý rozdíl mezi náklady a výnosy záporný⁴². Jinými slovy, musí zde existovat *celková ztráta* vyplývající z vytýkaného jednání. V opačném případě by nastala paradoxní situace, kdy by i přes finanční přínos z jednání unijního orgánu byl podnik zároveň oprávněn domáhat se dalších částek ze strany Unie.

88. Jak je vysvětleno výše v bodech 68 a 70, je rozhodnutí podniku odložit platbu a zřídit bankovní záruku na jedné straně spojené s určitými náklady, na druhé straně však rovněž umožňuje, aby tento podnik mohl po určitou dobu používat částku, která může generovat zisk. Tyto různé efekty nejsou oddělené, jak nesprávně tvrdí společnost Kendrion, nýbrž jsou neoddělitelně spojené: jsou to dvě strany stejné mince.

42 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. května 1992, Mulder a další v. Rada a Komise, C-104/89 a C-37/90, EU:C:1992:217, bod 26 a násl.

89. Z ekonomického hlediska představuje možnost odložit zaplacení pokuty pro dotyčný podnik v zásadě formu financování: až do skončení soudního řízení si tento podnik prakticky půjčuje peníze, které dluží Unii, od samotné Unie. Celkové náklady na financování jsou, zjednodušeně řečeno, součtem nákladů na bankovní záruku a případných dlužných úroků z jistiny, pokud by podnik soudní řízení prohrál. Napadený rozsudek se však zaměřuje pouze na náklady nesené společností Kendrion a neobsahuje žádnou zmínku o možných příjmech či úsporách dosažených touto společností díky odkladu platby.

90. Mám za to, že se Tribunál tímto dopustil pochybení. Jak bylo uvedeno výše v bodech 70 a 74, předpokládá se, že podnik vždy jedná způsobem, který považuje za racionální z hospodářského a finančního hlediska. Proto je rozumné předpokládat, že za celou dobu trvání soudního řízení ve věci T-54/06 považovala společnost Kendrion za výhodnější si půjčovat od Unie částku odpovídající výši pokuty spíše než použít vlastní disponibilní peněžní prostředky nebo si půjčit tuto částku od úvěrových institucí.

91. Pokud tomu tak je, nelze vyloučit, že nadměrné průtahy ve věci T-54/06 nejen že nevedly ke ztrátě na straně společnosti Kendrion, ale dokonce vedly k finančnímu zvýhodnění této společnosti. To však není něco, co může být ověřeno na základě napadeného rozsudku, neboť Tribunál bez jakéhokoli dalšího šetření konstatoval, že náklady na bankovní záruku v době překročení odpovídaly škodě vzniklé společnosti Kendrion během této doby.

92. Konečně bych chtěl dodat, že také v tomto bodě se napadený rozsudek jeví jako rozporný. Pokud jde totiž o další formu namítané škody (zaplacení úroků z pokuty), Tribunál konstatoval, že společnost Kendrion nepředložila žádný důkaz k prokázání, že během doby překročení „výše úroků z prodlení, později zaplacených Komisi, [byla] vyšší nežli výhoda, ze které měla prospěch z důvodu disponování s částkou odpovídající výši pokuty, zvýšené o úroky z prodlení“⁴³.

93. Je obtížné pochopit, proč Tribunál nepoužil podobný princip ve vztahu k údajné škodě spočívající v platbě nákladů na bankovní záruku v témže období.

94. Lze učinit závěr, že i druhý důvod kasačního opravného prostředku předloženého Evropskou unií je zcela opodstatněný.

c) Úroky

95. Svým druhým důvodem kasačního opravného prostředku, který je namířen proti bodům 75 až 80 napadeného rozsudku, společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když zamítl její žádost o náhradu škody, spočívající v úrocích se sazbou ve výši 3,56 % z částky pokuty, které musela hradit během doby překročení přiměřené lhůty.

96. Ve svém rozsudku měl Tribunál za to, že společnost Kendrion nepředložila žádný důkaz, který by mohl prokázat, že během doby překročení přiměřené lhůty byla výše úroků z prodlení, které byly později zaplacené Komisi, vyšší než výhoda, ze které měla prospěch z důvodu disponování s částkou odpovídající výši pokuty a úroků z prodlení.

97. Podle mého názoru Tribunál z důvodů uvedených výše v bodech 43 až 94 správně odmítl tvrzení společnosti Kendrion. Vzhledem k tomu, že žaloba společnosti Kendrion byla unijními soudy nakonec zamítnuta, jsou úroky z prodlení, které mají být zaplaceny Komisi z pokuty, jednoznačně nákladem, který musela společnost Kendrion nést po dobu trvání soudního řízení. To však automaticky neznamená, že takové náklady představují škodu ve smyslu článku 340 SFEU.

⁴³ – Bod 77 napadeného rozsudku.

98. V daném případě především neexistuje dostatečně přímá příčinná souvislost pro účely použití článku 340 SFEU mezi nepřiměřenou délkou trvání řízení a ztrátou spočívající v zaplacení úroků za dobu překročení přiměřené lhůty. Jak bylo uvedeno výše v bodech 71 až 74, riziko nesení těchto nákladů vyplývá z rozhodnutí společnosti Kendrion odložit platbu pokuty do konce soudního řízení. Společnost Kendrion učinila toto rozhodnutí svobodně a při plné znalosti finančních důsledků, které z něj vyplývají.

99. Proto je třeba druhý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion zamítnout.

2. Nemajetková újma

100. Čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku uplatněný společností Kendrion směřuje proti bodům 121 až 135 napadeného rozsudku, v nichž Tribunál přiznal této společnosti náhradu ve výši 6 000 eur za nemajetkovou újmu vzniklou v důsledku nadměrných průtahů ve věci T-54/06. Společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, a navrhuje, aby jí byla přiznána vyšší částka.

101. Evropská unie se domnívá, že argumentace společnosti Kendrion je nepřijatelná a v každém případě neopodstatněná.

102. V následující části vysvětlím, proč mám za to, že čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion nemůže obstát. Za tímto účelem považuji za užitečné nejprve vyjasnit některé klíčové pojmy.

a) Pojem „nemajetková újma“

103. Článek 340 druhý pododstavec SFEU stanoví, že „v případě mimosmluvní odpovědnosti nahradí Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států škody způsobené jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.“⁴⁴ Unijní soudy tedy konstantně vykládaly toto ustanovení tak, že v zásadě zahrnuje jak finanční ztráty (ve formě snížení majetku⁴⁵ a ušlého zisku⁴⁶), tak nehmotné ztráty⁴⁷.

104. V souladu s touto judikaturou Soudní dvůr v rozsudku ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion⁴⁸ uvedl, že „v případě žaloby na náhradu škody zakládající se na porušení čl. 47 druhého pododstavce Listiny Tribunálem v rozsahu, v němž nedodržel požadavky vážící se k dodržení přiměřené lhůty rozhodování, musí Tribunál [...] zejména zjistit, zda je možné určit kromě existence *majetkové újmy* též existenci *nemajetkové újmy*, kterou dotčený účastník řízení utrpěl překročením lhůty a která musí být případně předmětem přiměřené náhrady škody“⁴⁹.

105. Cílem náhrady škody podle článku 340 SFEU je obnovení, jak to je jen možné, majetku poškozeného do stavu před protiprávním jednáním unijních orgánů⁵⁰. Proto vzniklé finanční ztráty, které jsou přímým důsledkem tohoto jednání, se obvykle nahrazují prostřednictvím zaplacení částky rovnající se této ztrátě.

44 – Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

45 – Viz, například, rozsudek ze dne 17. prosince 1998, Embassy Limousines & Services v. Parlament, T-203/96, EU:T:1998:302, bod 89.

46 – Viz rozsudek ze dne 27. ledna 2000, Mulder a další v. Rada a Komise, C-104/89 a C-37/90, EU:C:2000:38, bod 59 a násl.

47 – Například viz rozsudek ze dne 3. února 1994, Grifoni v. Komise, C-308/87 P, EU:C:1994:38, body 36 až 38.

48 – Rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise, C-50/12 P, EU:C:2013:771, bod 100.

49 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

50 – V tomto smyslu viz stanovisko generálního advokáta F. Capotortiho ve věci Ireks-Arkady v. EHS, 238/78, EU:C:1979:203, s. 2983.

106. To však není možné u ztrát, které jsou nepeněžité či nemajetkové⁵¹. Ve většině právních systémů pojem „nemajetkové“ škody odkazuje na druhy škod, které jsou nehmotné a u nichž nelze snadno určit ekonomickou hodnotu vzhledem k tomu, že přísně vzato u nich neexistuje tržní hodnota. Typickými příklady takové újmy jsou bolest a utrpení, emocionální útrapy, zhoršení životních podmínek a vztahů. V podstatě zahrnuje různé formy fyzického nebo psychického strádání.

107. Ve všech těchto situacích není zjevně možné obnovit předešlý stav. Z toho vyplývá, že jakýkoliv typ náhrady, který soud přizná, bude vždy a nevyhnutelně jen „až druhý nejlepší“. To je důvod, proč zaplacení peněžité částky může, ale nemusí být, v závislosti na konkrétním případě, nejvhodnější formou náhrady škody⁵². Unijní soudy totiž v některých případech konstatovaly, že postačovala *symbolická* finanční náhrada⁵³, nebo je možné přiznat *naturální náhradu*⁵⁴. V ostatních případech nepřiznaly unijní soudy žádnou konkrétní formu náhrady, neboť konstatovaly, že zrušení protiprávního aktu⁵⁵, nebo pouhé zaznamenání protiprávního jednání⁵⁶ v rozsudku může představovat dostatečnou náhradu ve smyslu článku 340 SFEU⁵⁷.

108. Jestliže je finanční (a nikoliv symbolická) náhrada považována za nejvhodnější formu nápravy v daném případě, potom není snadné vyčíslit částku, která má být přiznána. Soud, jenž má v dané věci pravomoc, musí odhadnout částku, která přiměřeně odráží újmu, kterou oběť utrpěla, aniž by původce protiprávního jednání potrestal nepřiměřeným způsobem. V případě neexistence zřejmých nebo obecně přijímaných ekonomických kritérií, může soud nalézt vodítka pouze v obecných zásadách, jako je například férovost, spravedlnost a proporcionalita na jedné straně, a předvídatelnost, právní jistota a rovné zacházení na straně druhé.

109. Je proto nevyhnutelné, že při určování existence nemajetkové újmy k určení nejlepších způsobů její adekvátní náhrady a tam, kde je to vhodné, k výpočtu částky, která má být přiznána, bude mít soud značný prostor pro rozhodování.

110. S ohledem na výše uvedené považují za potřebné zdůraznit, že nemajetková újma, podle mého názoru, není prostě jen újma, jejíž finanční hodnota může být z *praktických důvodů* obtížně odhadnuta. Je to pouze újma, která ze své *podstaty* nemůže být finančně určena přesným a jednoznačným způsobem.

111. Dle mého názoru je tento aspekt zvláště důležitý v případech, kdy se objeví otázky ohledně případné náhrady nemajetkové újmy požadované právníckými osobami. Je zřejmé, že pojem „nemajetková újma“ se jeví být v určitém rozporu s myšlenkou, že u právnícké osoby může vzniknout určitý druh psychické nebo fyzické újmy. To je také důvod, proč je možnost právníckých osob uplatňovat nárok na náhradu nemajetkové újmy v mnoha právních řádech kontroverzním tématem⁵⁸. Pro účely tohoto řízení však není nutné, aby byla provedena detailní analýza této otázky. V tomto ohledu stačí uvést, že judikatura unijních soudů a Evropského soudu pro lidská práva dospěla k tomu, že za určitých okolností jsou i právnícké osoby oprávněny uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy.

51 – Tyto dva pojmy se často používají zaměnitelně.

52 – Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 7. února 1990, Culin v. Komise, C-343/87, EU:C:1990:49, body 26 až 29.

53 – Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. června 1979, V. v. Komise, 18/78, EU:C:1979:154, bod 19.

54 – Rozsudek ze dne 10. května 2006, Galileo International Technology a další v. Komise, T-279/03, EU:T:2006:121, bod 63.

55 – Viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 11. července 2007, Sison v. Rada, T-47/03, nezveřejněný, EU:T:2007:207, bod 241 a citovaná judikatura.

56 – Mimo jiné viz rozsudky ze dne 9. července 1981, Krecké v. Komise, 59/80 a 129/80, EU:C:1981:170, bod 74, a ze dne 9. července 1987, Hochbaum a Rawes v. Komise, 44/85, 77/85, 294/85 a 295/85, EU:C:1987:348, bod 22.

57 – Je vhodné připomenout v této souvislosti, že také Evropský soud pro lidská práva v některých případech považoval deklaratorní rozsudek a symbolické přiznání [náhrady] za „spravedlivé zadostiučinění“ ve smyslu článku 41 Evropské úmluvy o lidských právech. Viz mimo jiné rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. února 1975, Golder v. Spojené království, CE:ECHR:1975:0221JUD000445170, § 50, ze dne 23. listopadu 1976, Engel a další v. Nizozemsko, CE:ECHR:1976:1123JUD000510071, §10 a §11; ze dne 17. října 2002 Agga v. Řecko, CE:ECHR:2002:1017JUD0005077699, §65 a §66, ze dne 30. listopadu 2004 Vaney v. Francie, CE:ECHR:2004:1130JUD0005394600, §55 až §57.

58 – Další odkazy viz Wilcox, V., *A Company's Right to Damages for Non-Pecuniary Loss*, Cambridge University Press, Cambridge, 2016.

112. Soudní dvůr nedávno potvrdil ve věci *Safa Nicu Sepahan* rozsudek Tribunálu, v němž poslední uvedený uznal existenci nemajetkové újmy společnosti, která byla „spojován[a] s jednáním, které [bylo] považováno za závažné ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, což má za následek [její] zostuzení a vzbuzení nedůvěry vůči [ní], a tím je zasaženo do [její] dobré pověsti“⁵⁹. V jiných případech Tribunál přiznal náhradu škody za nemajetkovou újmu podniku, který z důvodu protiprávního jednání unijního orgánu byl uveden do „nejisté situace a přinucen, aby vynaložil zbytečné úsilí s cílem reagovat na naléhavost situace“⁶⁰, nebo utrpěl újmu na své „image a dobré pověsti“⁶¹. Stejně tak Evropský soud pro lidská práva v mnoha případech rozhodl, že pro adekvátní způsob kompenzace právnických osob, které utrpí nemajetkovou újmu, „je třeba zohlednit pověst podniku, nejistoty v rozhodování, narušení řízení společnosti [...] a [...] úzkost a nepohodlí způsobené členům vedení“⁶².

113. Nicméně by k těmto závěrům mělo být přistupováno s opatrností. Z důvodů uvedených výše v bodě 110 se domnívám, že ne každá újma, která pramení například z poškození dobré pověsti společnosti nebo ze stavu nejistoty vyvolané ve vedení společnosti, může být považována za nemajetkovou újmu. Negativní následky jako jsou ztráta zákazníků, ztráta obchodních příležitostí, nezbytnost větších investic do reklamy nebo značky, a tak podobně, jsou totiž – podle mého názoru – peněžní povahy.

114. Je pravda, že takové důsledky může být velmi obtížné prokázat nebo kvantifikovat, zejména v případě některých škod, u kterých se předpokládá, že vzniknou až v budoucnu. Nicméně se nestanou „nemajetkovou újmou“ pouze z důvodu praktických obtíží, s nimiž se mohou poškození setkat při odůvodňování svých nároků. Budoucí ztráty mohou být odškodněny v případě, kdy spolehlivé údaje prokazují, že nejsou jen spekulacemi a vzniknou v přiměřeném časovém rámci⁶³. Kromě zajištění odpovídající náhrady v případě, že by přísné uplatňování pravidel týkajících se důkazního břemene znamenalo příliš velkou zátěž pro poškozeného, může se soud projednávající věc rozhodnout přijmout nižší úroveň důkazů, nebo použít odhady či domněnky⁶⁴. V každém případě mají unijní soudy široký prostor pro uvážení při výběru údajů, které považují za vhodné pro výpočet a vyhodnocení škody tvrzené účastníkem řízení⁶⁵.

115. Unijní orgán odpovědný za tvrzenou škodu nesmí omezit svou argumentaci jen na zpochybnění údajů a hodnot předložených žadateli před unijními soudy. Má povinnost podrobně zdůvodnit své námítky⁶⁶. Obecně řečeno musí unijní orgány jednat v dobré víře a v této souvislosti členské státy nemohou žalobci odepřít pomoc, např. tím, že poskytnou dokumenty a informace, které nejsou jinak k dispozici⁶⁷.

59 – Rozsudek ze dne 25. listopadu 2014, *Safa Nicu Sepahan v. Rada*, T-384/11, EU:T:2014:986, v příslušné části potvrzen rozsudkem ze dne 30. května 2017, *Safa Nicu Sepahan v. Rada*, C-45/15 P, EU:C:2017:402.

60 – Rozsudek ze dne 17. prosince 1998, *Embassy Limousines & Services v. Parlament*, T-203/96, EU:T:1998:302.

61 – Rozsudek ze dne 9. července 1999, *New Europe Consulting a Brown v. Komise*, T-231/97, EU:T:1999:146, bod 69.

62 – Mimo jiné viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. dubna 2000, *S. A. v. Portugalsko*, CE:ECHR:2000:0406JUD003538297, § 35.

63 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. června 1976, *Kampffmeyer a další v. EHS*, 56/74 až 60/74, EU:C:1976:78, bod 6, a stanovisko generálního advokáta G. Reischla ve věci *Milch-, Fett- und Eier-Kontor v. Rada a Komise*, 44/76, EU:C:1977:21, s. 413. Toto patrně odráží zásadu společnou právním řádům členských států: v tomto smyslu viz Van Gerven, W., (ed.), *Tort Law*, Hart Publishing, Oxford, 2000, s. 816 až 845.

64 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 9. prosince 1965, *Société anonyme des laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence a další v. High Authority*, 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 až 47/63, 50/63 a 51/63, EU:C:1965:120, s. 938, a ze dne 9. listopadu 2006, *Agraz a další v. Komise*, C-243/05 P, EU:C:2006:708, bod 42. Viz rovněž rozsudek ze dne 28. dubna 2010, *BST v. Komise*, T-452/05, EU:T:2010:167, bod 168.

65 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. ledna 2000, *Mulder a další v. Rada a Komise*, C-104/89 a C-37/90, EU:C:2000:38, bod 79.

66 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. ledna 2000, *Mulder a další v. Rada a Komise*, C-104/89 a C-37/90, EU:C:2000:38, bod 83.

67 – V této souvislosti stanovisko generálního advokáta M. Lagrange ve věci *Société anonyme des laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence a další v. High Authority*, spojené věci 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 až 47/63, 50/63 a 51/63, EU:C:1964:27, s. 943 a 944. Viz rovněž, Toth, A. G., „The Concepts of Damage and Causality as Elements of Non-contractual liability“, v Heukels, T., a McDonnell, A., *The Action for Damages in Community Law*, 1. vyd., Kluwer Law International, 1997, s. 185.

116. Proto by měly být považovány za nemajetkovou újmu, za kterou by právnické osobě mohla být přiznána náhrada, pouze účinky, které se vztahují k tomu, co bych nazval *korporátní strasti*⁶⁸.

117. Právě v tomto kontextu přezkoumám argumenty společnosti Kendrion týkající se této otázky.

b) Namítaná pochybení

118. Na podporu svého čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion uvádí několik argumentů. Společnost Kendrion zaprvé tvrdí, že Tribunál dostatečně nevysvětlil kritéria, která použil pro stanovení částky 6 000 eur k náhradě nemajetkové újmy. V každém případě společnost Kendrion považuje tuto částku za čistě symbolickou a tvrdí, že jí měl Tribunál přiznat náhradu škody odpovídající 5 % pokuty uložené Komisí (tj. 1 700 000 EUR). V tomto ohledu společnost Kendrion odkazuje na rozsudek Soudního dvora ve věci Heineken⁶⁹. Společnost Kendrion podpůrně žádá Soudní dvůr, aby určil spravedlivou náhradu *ex aequo et bono*.

119. Tyto argumenty nepovažuji za přesvědčivé. Pro vysvětlení důvodů musím připomenout relevantní části napadeného rozsudku.

120. V bodech 121 až 128 napadeného rozsudku Tribunál nejprve odmítl návrh společnosti Kendrion týkající se nemajetkové újmy související s údajným poškozením její dobré pověsti. Tribunál následně uznal, že i přes určitou nejistotu ohledně osudu žaloby nevyhnutelnou u každého žadatele, uvedla značná délka řízení ve věci T-54/06 společnost Kendrion „do stavu nejistoty, která šla nad rámec nejistoty obvykle vyvolané soudním řízením“. Tento dlouhotrvající stav nejistoty měl podle soudu prvního stupně „vliv na plánování přijímaných rozhodnutí a na řízení této společnosti, a byl tedy příčinou vzniku nemajetkové újmy“.

121. V bodech 129 až 134 napadeného rozsudku Tribunál rozhodl, že „za okolností projednávané věci není nemajetková újma vzniklá žalobkyní z důvodu dlouhotrvajícího stavu nejistoty, do kterého byla uvedena, zcela nahrazena tím, že bylo konstatováno nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování“. Tribunál nicméně zamítl návrh společnosti Kendrion, aby náhrada, která měla být přiznána, byla vypočítána jako určité procento z pokuty uložené Komisí. To by dle názoru Tribunálu vedlo ke zpochybnění uvedené pokuty, přestože není prokázáno, že nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování ve věci T-54/06 mělo vliv na výši této pokuty.

122. Proto Tribunál v bodě 135 napadeného rozsudku rozhodl, že pro účely určení výše odškodnění, které má být přiznáno společnosti Kendrion za nemajetkovou újmu, je třeba vzít v úvahu zejména „[rozsah] nedodržení přiměřené lhůty soudního rozhodování, jednání žalobkyně, [skutečnost], že v řízení připomenula, že očekává vydání rozhodnutí, [nutnost] zajistit dodržování unijních pravidel hospodářské soutěže a efektivnosti projednávané žaloby“. Na základě toho Tribunál rozhodl *ex aequo et bono*, že odškodnění ve výši 6 000 eur představuje adekvátní náhradu újmy, která vznikla společnosti Kendrion z důvodu dlouhotrvajícího stavu nejistoty, ve kterém se nacházela během řízení ve věci T-54/06.

123. Je třeba předeslat, že podle ustálené judikatury platí, že jakmile Tribunál konstatuje existenci újmy, má výhradní pravomoc posoudit v mezích návrhu způsob a rozsah náhrady újmy. Nicméně aby Soudní dvůr mohl provádět svůj soudní přezkum rozsudků Tribunálu, musí být tyto rozsudky dostatečně odůvodněny, a pokud jde o ohodnocení újmy, musejí uvádět kritéria zohledněná pro účely určení přiznané částky⁷⁰.

68 – Na podporu tohoto názoru viz analogicky rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. května 2001, Z. a další v. Spojené království, CE:ECHR:2001:0510JUD002939295, § 124 a § 130.

69 – Rozsudek ze dne 19. prosince 2012, Heineken Nederland a Heineken v. Komise, C-452/11 P, nezveřejněný, EU:C:2012:829.

70 – Viz rozsudek ze dne 30. května 2017, Safa Nicu Sepahan v. Rada, C-45/15 P, EU:C:2017:402, body 50 a 51 a citovaná judikatura.

124. V tomto kontextu se domnívám, že napadený rozsudek je v tomto bodě dostatečně odůvodněný. Zprvė Tribunal sice stručně, ale jasně přednesl své důvody pro konstatování, že některé typy nemajetkové újmy tvrzené společností Kendrion byly dostatečně prokázány, zatímco jiné nikoli. Zadruhé Tribunal vysvětlil, proč přiznání finanční náhrady považoval za nezbytné, a zatřetí uvedl kritéria, která zohlednil pro účely určení výše této náhrady⁷¹.

125. Navíc mám za to, že se Tribunal nedopustil žádného nesprávného právního posouzení při výběru těchto kritérií nebo, obecněji, při výkladu pojmu „náhrada“ ve smyslu článku 340 SFEU. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že, jak bylo uvedeno výše v bodech 106 až 110, přiznání náhrady za nemajetkovou újmu není v žádném případě určeno ke krytí hospodářské ztráty vzniklé žadatelce. Z tohoto důvodu není nijak vyloučena náhrada, kterou lze považovat jen za „symbolickou“. Částka přiznaná společnosti Kendrion v napadeném rozsudku se může zajisté zdát nízká, avšak neměla by být považována za náhradu za dodatečné náklady a ušlý zisk, které mohly vzniknout v důsledku stavu nejistoty, do něhož se společnost Kendrion dostala z důvodu nepřiměřené délky řízení ve věci T-54/06. Je to pouze náhrada za obtíže vzniklé společnosti Kendrion (jejím orgánům a společnosti jako celku) během doby překročení přiměřené lhůty.

126. Na rozdíl od tvrzení společnosti Kendrion, rozsudek Soudního dvora ve věci Heineken⁷² nevyžaduje, aby unijní soudy stanovily částky, které mají být přiznány za nepřiměřenou délku trvání řízení, jako procentní podíl pokuty uložené Komisí. V uvedeném rozsudku Soudní dvůr jednoduše odmítl argumenty navrhovatelky, že Tribunal porušil zásady rovného zacházení a proporcionality tím, že přiznal pětiprocentní snížení pokuty uložené Komisí po správním řízení, jehož dobu trvání sama Komise považovala za nepřiměřenou. Soudní dvůr konstatoval, že Tribunal uplatnil svou výlučnou pravomoc přiznat navrhovatelce předmětné snížení. Soudní dvůr poukázal na to, že příslušné tvrzení navrhovatelky bylo projednáno a že se tato společnost nemohla domáhat *dalšího* snížení pokuty ze stejných důvodů⁷³.

127. Kromě toho Komise proti této části rozsudku soudu prvního stupně nepodala kasační opravný prostředek. Proto skutečnost, že Soudní dvůr potvrdil napadený rozsudek, nemůže být chápáno tak, že Soudní dvůr z tohoto hlediska potvrdil závěry Tribunalu. V každém případě, i kdyby byl rozsudek ve věci Heineken vykládán tak, že podporuje tvrzení společnosti Kendrion, nemůže být v tomto ohledu toto rozhodnutí nadále považováno za použitelnou judikaturu. Ve svém rozsudku Tribunal zaujal postoj, který byl zjevně inspirován rozsudkem Soudního dvora ve věci Baustahlgewebe⁷⁴. Nicméně přibližně dva roky po věci Heineken se Soudní dvůr výslovně a definitivně odklonil od judikatury Baustahlgewebe⁷⁵. Také v řízení, v němž byl vydán rozsudek Soudního dvora ze dne 26. listopadu 2013, se společnost Kendrion neúspěšně pokoušela uplatnit podobný argument⁷⁶. Nevidím žádný důvod, proč by závěry ohledně tohoto aspektu měly být nyní jiné.

128. Za těchto podmínek nemůže být zjištění v bodě 135 napadeného rozsudku, že nemajetková újma vzniklá společnosti Kendrion musí být nahrazena na základě hodnocení *ex aequo et bono* částkou 6 000 eur, předmětem přezkumu Soudního dvora v rámci kasačního opravného prostředku⁷⁷. V důsledku toho Soudní dvůr nemůže jednoduše odmítnout posouzení Tribunalu ohledně výše náhrady nemajetkové újmy a sám rozhodnout o spravedlivé náhradě *ex aequo et bono*.

129. Čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion musí být proto zamítnut.

71 – V tomto smyslu viz také rozsudek ze dne 30. května 2017, *Safa Nicu Sepahan v. Rada*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, body 52 a 53.

72 – Rozsudek ze dne 19. prosince 2012, *Heineken Nederland a Heineken v. Komise*, C-452/11 P, nezveřejněný, EU:C:2012:829.

73 – Rozsudek ze dne 19. prosince 2012, *Heineken Nederland a Heineken v. Komise*, C-452/11 P, nezveřejněný, EU:C:2012:829, body 91 až 102.

74 – Rozsudek ze dne 17. prosince 1998, *Baustahlgewebe v. Komise*, C-185/95 P, EU:C:1998:608.

75 – Viz zejména rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, *Kendrion v. Komise*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, body 77 až 108.

76 – Soudní dvůr se výslovně tímto argumentem v rozhodnutí nezabýval, avšak generální advokátka ho výslovně zamítla: viz stanovisko generální advokátky E. Sharpston ve věci *Kendrion v. Komise*, C-50/12 P, EU:C:2013:350, body 130 až 132.

77 – Tamtéž. Viz rovněž rozsudek ze dne 1. června 1994, *Komise v. Brazzelli Lualdi a další*, C-136/92 P, EU:C:1994:211, bod 66.

3. *Přiměřená délka řízení*

130. Ve svém prvním důvodu kasačního opravného prostředku, který směřuje proti bodům 44 až 63 napadeného rozsudku, společnost Kendrion tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když konstatoval, že řízení (celkově trvající přibližně pět let a devět měsíců), které bylo ukončeno vyhlášením rozsudku ze dne 16. listopadu 2011 ve věci T-54/06, překročilo přiměřenou lhůtu soudního rozhodování v této věci o 20 měsíců. Společnost Kendrion se domnívá, že maximální přiměřená délka u tohoto typu případů by měla být dva a půl roku. V tomto ohledu odkazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a zprávu Evropské komise o efektivnosti soudnictví (dále jen „CEPEJ“) z roku 2012⁷⁸. Kromě toho společnost Kendrion vytýká Tribunálu, že se zaměřil pouze na dobu od ukončení písemné části řízení do zahájení ústní části řízení, zatímco měl vzít v úvahu celkovou délku řízení.

131. Evropská unie má za to, že Soud správně posoudil dobu překročení, a žádá Soudní dvůr, aby zamítl první důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion.

132. Mám určité pochopení pro některé argumenty přednesené společností Kendrion. Nicméně z podrobnějšího zkoumání napadeného rozsudku vyplývá, že Tribunál se nedopustil nesprávného právního posouzení, které tvrdí společnost Kendrion.

133. Musím rovnou zdůraznit, že souhlasím s tvrzením společnosti Kendrion, že při posuzování otázky týkající se případné nepřiměřené lhůty předcházejících řízení se musí Tribunál v první řadě zaměřit na celkovou délku řízení. Může být skutečně umělé snažit se rozdělit celkové řízení do různých fází, aby bylo možné posoudit přiměřenost trvání jedné nebo více těchto fází v „klinické izolaci“ od ostatních. Zatímco se může jevit, že drobné průtahy v různých fázích řízení mají jen malý význam, jestliže jsou posuzovány samostatně, společně mohou nicméně vést k nepřiměřené délce trvání celého řízení⁷⁹. Stejně tak nelze vyloučit, že značné průtahy v jedné z procesních fází mohou být kompenzovány rychlejším projednáním ostatních fází řízení.

134. Například uplyne-li značná doba mezi ukončením písemné části řízení a zahájením ústní části řízení, nemusí to nutně znamenat značnou celkovou dobu trvání řízení. Naopak poměrně krátká doba mezi těmito dvěma fázemi nevylučuje možnost, že celkové řízení překročí přiměřenou lhůtu. To vše závisí na tom, jak si senát příslušný k rozhodování ve věci organizuje svoji činnost, a tudíž jak řízení postupuje.

135. Senát se může rozhodnout provést co nejvíce práce ještě před konáním jednání, nebo naopak uskutečnit jednání hned po ukončení písemné části řízení a ponechat si významnou část práce na dobu po jednání. Volba mezi těmito možnostmi závisí na několika faktorech: pracovních metodách soudců v senátu, který věc rozhoduje, počtu jimi projednávaných případů v daném okamžiku a zvláštní povaze každého případu (například zda existuje mnoho otázek, které je třeba objasnit na jednání, či nikoli).

136. Krátká doba mezi písemnou a ústní částí řízení je stranám jen málo platná, jestliže potom posouzení věci trvá obzvláště dlouho. Naopak delší než obvyklá doba mezi písemnou a ústní částí řízení může být přínosná, pokud následně umožňuje rychlé posouzení věci.

137. Nicméně je třeba dodat, že existence významných dob naprosté *nečinnosti* při projednávání určité věci může být jistě považována za významnou známku toho, že přiměřená délka řízení byla překročena. Nicméně doba, která se může jevit stranám jako doba nečinnosti, nemusí nevyhnutelně být taková.

78 – CEPEJ je výbor zřízený v roce 2012 Výborem ministrů Rady Evropy.

79 – V tomto smyslu viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. února 2018, Ruotolo v. Itálie, CE:ECHR:1992:0227JUD001246086, §17.

138. To platí zejména pro dobu od konce písemné části řízení do začátku ústní části řízení. Některé důležité činnosti jsou prováděny během této doby, a to i když o nich nejsou strany informovány (a o některých z těchto činností strany ani informovány být nemohou z důvodů tajnosti porad Soudního dvora EU)⁸⁰. Konkrétně kromě dokončení nezbytných překladů je to právě v této fázi řízení, kdy soudce zpravodaj předloží Tribunálu prvotní zprávu, která zahrnuje analýzu rozhodných skutkových a právních otázek, které žaloba predestinuje, návrhy, zda je třeba provést organizační procesní opatření nebo dokazování, zda se má konat ústní část řízení a zda je případně třeba věc předat velkému senátu nebo senátu zasedajícímu v kolegiu o jiném počtu soudců, popřípadě samosoudci⁸¹.

139. Nelze v žádném případě podceňovat význam tohoto dokumentu pro účely řízení. Není také možné v každém případě *a priori* posoudit čas potřebný k přípravě uvedeného dokumentu: před jeho vypracováním musí soudce zpravodaj důkladně prostudovat právní otázky vyvolané danou věcí, aby mohl určit, jakými směry se bude ubírat analýza a body, které si vyžadují další posouzení nebo vyjasnění⁸². Jeho návrhy ohledně toho, jak dále pokračovat při dalším zpracování případu, jsou založeny na jeho předběžné právní analýze.

140. Kromě toho možná setrvačnost Soudního dvora někdy v průběhu řízení není jediným prvkem, který je třeba v této souvislosti zohlednit. Neefektivní řešení případu může být ve skutečnosti stejně nepřijatelné z pohledu článku 47 Listiny základních práv Evropské unie. Uvedme několik příkladů: tato situace může nastat, pokud nezbytné překlady procesních písemností trvají nepřiměřeně dlouho z důvodu problémů týkajících se zaměstnanců nebo organizačních problémů uvnitř unijních soudů⁸³. Může k tomu také dojít v případě, že se soudci nemohou dlouhou dobu shodnout na znění rozhodnutí, kterým se končí řízení, a to navzdory častým a opakovaným pokusům. Může se rovněž stát, že dojde k vícenásobným nebo následným změnám ve složení senátu, jemuž byla věc předložena, což bude nutit členy senátu znovu provést úkony, které již byly provedeny. Ve všech těchto případech se může délka řízení stát nepřiměřenou z důvodů, které nelze přičítat účastníkům řízení, a které by podle mého názoru neměly mít dopad na právo těchto účastníků na rychlé soudní řízení.

141. Souhlasím proto s názorem společnosti Kendrion, že v zásadě by se analýza potřebná k určení, zda v předcházejícím řízení nebyla překročena přiměřená délka řízení, měla obvykle zaměřit na celkovou délku řízení. Obecně platí, že důraz nemůže být kladen pouze nebo hlavně na možné doby nečinnosti, a sice konkrétně na dobu, která uplynula mezi ukončením písemné části řízení a zahájením ústní části řízení.

142. Nicméně v tomto případě nelze Tribunálu vytýkat, že pominul ostatní fáze řízení. V bodě 62 napadeného rozhodnutí Tribunál konstatoval, že z „analýzy spisu ve věci T-54/06 nevyplynula žádná okolnost, která by umožnila dospět k závěru o existenci doby neodůvodněné nečinnosti jednak mezi datem podání žaloby a datem podání dupliky a jednak mezi zahájením ústní části řízení a vyhlášením rozsudku“.

80 – Viz články 2, 8 a 35 statutu Soudního dvora Evropské unie. Viz rovněž článek 32 jednacího řádu Soudního dvora a článek 21 jednacího řádu Tribunálu.

81 – Viz článek 87 jednacího řádu Tribunálu.

82 – Stanovisko generálního advokáta L. A. Geelhoeda ve spojených věcech Sumitomo Metal Industries v. Komise, C-403/04 P a C-405/04 P, EU:C:2006:546, bod 158.

83 – V tomto smyslu viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. února 1997, Guillemin v. Francie, CE:ECHR:1997:0221JUD001963292, §43.

143. Tribunál tudíž řádně zkoumal činnost (nebo nečinnost) Soudního dvora během celého řízení. Tribunál se ve své analýze soustředil na určitou fázi řízení z toho důvodu, že skutkové okolnosti projednávané věci ukázaly, že k problémům zdržujícím řízení došlo během této doby. Ve svém rozsudku ze dne 26. listopadu 2013 Soudní dvůr již konstatoval, že dobu mezi ukončením písemné části řízení a zahájením ústní části řízení, která trvala přibližně 3 roky a 10 měsíců, „nelze vysvětlit okolnostmi věci, ať již jde o složitost sporu, chování účastníků řízení nebo dále výskyt námitek či překážek v řízení“⁸⁴.

144. S ohledem na výše uvedené, i přestože nejsou argumenty společnosti Kendrion ohledně metod, které měl Tribunál použít v takové analýze, jako je analýza provedená v tomto případě, chybné, vychází kritika Tribunálu z nesprávného výkladu napadeného rozsudku.

145. Konečně, pokud jde o tvrzení společnosti Kendrion, že maximální přiměřená délka v tomto typu řízení před Tribunálem by měla být dva a půl roku, jeví se mi jako neobhájitelné⁸⁵.

146. Zprvce společnost Kendrion tvrdí, že takové omezení je zřejmé z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Nicméně žádnou konkrétní věc necituje. Z krátkého prozkoumání judikatury štrasburského soudu přitom naopak vyplývá, že každý případ je posuzován na základě svých vlastních specifik; tento soud se velmi zdráhá stanovit přísné nebo pevné hranice.

147. Kromě toho bez ohledu na hodnotu, která by měla být přičítána takovému dokumentu, nemohu najít ani jasnou oporu pro argumentaci společnosti Kendrion v uvedené zprávě CEPEJ. Zprvce podotýkám, že taková zpráva má odrážet úvahy týkající se soudních řízení na vnitrostátní úrovni. Řízení před unijními soudy – s jejich vícejazyčným prostředím – probíhají za jiných omezení než prvně uvedená. Zadruhé, část zprávy, na kterou odkazuje společnost Kendrion, uvádí pouze to, že délka řízení nepřesahující dva roky se obvykle pokládá za přijatelnou u jednoduchých případů. Ve zprávě se dále uvádí, že u složitých případů může být ESLP akceptována dodatečná lhůta, nicméně tento soud bude věnovat pozornost možným dobám nečinnosti. Domnívám se, že tvrdit, že taková zpráva uvádí, že za žádných okolností by řízení před Tribunálem bez ohledu na jeho složitost nemělo být delší než dva a půl roku, znamená nesprávnou interpretaci daného dokumentu.

148. Z těchto důvodů se domnívám, že také první důvod kasačního opravného prostředku společnosti Kendrion je třeba zamítnout.

V. Důsledky posouzení

149. Pokud bude Soudní dvůr souhlasit s mým posouzením, je třeba kasačnímu opravnému prostředku podanému Evropskou unií vyhovět a zrušit bod 1 výroku napadeného rozsudku.

150. Vzhledem k tomu, že s ohledem na dostupné údaje a projednání argumentů před Soudním dvorem je možné vydat konečné rozhodnutí v této věci, Soudní dvůr by měl zamítnout návrh společnosti Kendrion na náhradu majetkové újmy, která spočívá v platbě nákladů na bankovní záruku ve vztahu k době, v níž byla překročena přiměřená lhůta pro soudní rozhodování ve věci T-54/06, Kendrion v. Evropská komise.

151. Kasační opravný prostředek společností Kendrion by měl být zamítnut v celém rozsahu.

84 – Rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, Kendrion v. Komise, C-50/12 P, EU:C:2013:771, bod 103.

85 – Viz s mnohými odkazy na judikaturu, Edel, F., *The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights*, 2. vyd., Council of Europe Publishing, 2007, s. 33 až 39.

VI. Náklady řízení

152. Podle čl. 138 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval.

153. Bude-li Soudní dvůr souhlasit s mým posouzením podaných kasačních opravných prostředků, je třeba podle článků 137, 138 a 184 jednacího řádu Soudního dvora společnosti Kendrion uložit náhradu nákladů řízení projednávané věci. Náklady řízení v prvním stupni by podle mého názoru měly zůstat tak, jak o nich bylo rozhodnuto Tribunálem. Evropská komise by měla nést vlastní náklady řízení v obou stupních.

VII. Závěry

154. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr:

- zrušil bod 1 výroku rozsudku Tribunálu ze dne 1. února 2017 ve věci T-479/14, Kendrion v. Evropská unie,
- zamítl návrh společnosti Kendrion na náhradu majetkové újmy, která spočívá v platbě nákladů na bankovní záruku ve vztahu k době, po kterou byla překročena přiměřená lhůta soudního rozhodování ve věci T-54/06, Kendrion v. Evropská komise,
- zamítl vedlejší kasační opravný prostředek podaný společností Kendrion,
- uložil společnosti Kendrion nést vlastní náklady řízení a náklady řízení Evropské unie, zastoupené Soudním dvorem Evropské unie, související s řízením o kasačním opravném prostředku, a její vlastní náklady vzniklé v řízení v prvním stupni,
- uložil Evropské unii, zastoupené Soudním dvorem Evropské unie, nést vlastní náklady, které vynaložila v řízení v prvním stupni, a
- uložil Evropské komisi nést vlastní náklady řízení v obou stupních.